MALTA

QORTI TAL-MAGISTRATI (MALTA)

MAGISTRAT DR.
CONSUELO-PILAR SCERRI HERRERA

Seduta tal-25 ta' April, 2007

Avviz Numru. 935/2001/1

Anthony Degiovanni bhala sindku flimkien ma' Alex Grima bhala Segretarju ghan-nom u in rappresentanza tal-Kunsill Lokali Fgura.

V

Mark Lombardo u John Zammit bhala editor tal-gazzetta "In-Nazzjon Taghna".

Il-Qorti:-

Rat li l-atturi pprezetaw avviz fir-registru ta' din il-Qorti nhar it-12 ta' Novembru 2001 fejn talbu lil Qorti tikkundanna lill-Kunsill attur dik is-somma li tigi hekk likwidata minn din l-Onorabbli Qorti li ma teccedix il-hamest elef lira Maltija (LM5,000) bhala danni ghal malafama skond l-artikolu 28 ta' l-Att dwar l-Istampa (Kap. 248 tal-Ligijiet ta' Malta) previa d-dikjarazzjoni li permezz tal-kontenut kollu ta' ittra lill-editur iffirmata mill-konvenut Mark Lombardo intitolata "ix-xoghol fi Triq Hompesch fil-Fgura" li giet ippubblikata mill-konvenut John Zammit

bhala editor tal-gazzetta "In-Nazzjon Taghna fil-harga tat-23 ta' Awwissu 2001 f'pagna hdax (11) ta' l-imsemmija gazzetta (fotokopja annessa u mmarkata Dok A) partikolarment il-kliem "…s-sur Degiovanni… ikun biss qed iqarraq u jipprova jinganna lill-Poplu tal-Fgura…" (fl-ewwel paragrafu); u "… ghal darb'ohra is-Sindku qed iqarraq…" (fir-raba paragrafu), illibellaw u mmalafamaw lill-Kunsill tal-attur billi attribwewlu fatti determinanti bi skop li jtelfu jew inaqsu r-reputazzjoni tal-Kunsill attur, u huma responsabbli ghal tali libel u malafama.

Bl-ispejjes u bl-imghaxijiet legali kontra l-konvenuti li huma ngunti ghas-subizzjoni.

Illi nhar id-19 ta' Dicembru 2001 il-konvenuti pprezentaw in-nota ta' eccezzjonijiet taghhom fejn eccipew:

1. Illi ma hemm xejn libelluz fil-pubblikazzjoni fil-konfront tal-Kunsill Lokali tal-Fgura.

2. Illi f'kull kaz il-publikazzjoni mhiex libelluza billi tammonta ghal *'fair comment'* dwar fatti sostanzjalment korretti.

3. Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Illi nhar it-13 ta' Marzu 2002 xehed l-attur **Anthony Degiovanni** u esebixxa ħmistax-il dokument li gew mmarkati bhala Dok. AD1 sa AD15. Spjega li l-ilment tieghu jirrigwarda l-ittra li dehret fil-harga tal-gurnal In-Nazzjoni tat-23 ta' Awwissu 2001, kopja ta' liema giet esebita u markata bhala Dok. A mal-avviz nhar it-12 ta' Novembru 2001, liema ittra kienet iffirmata minn Mark Lombardo Kunsillier. Qal li l-artikolu kollu huwa defamtorju fil-konfront tieghu fis-sens li jnaqqas mill-istima illi Kunsill ghandu ikollu mic-cittadin tal-Fgura.

Spjega illi din l-ittra li dehret fil-gurnal tat-23 ta'Awwissu hija ittra in risposta ghall-ittra precidenti tieghu li dehret fl-istess gurnal nhar il-5 ta' Awwissu 2001 meta huwa kiteb

l-ittra fil-kariga tieghu ta’ Sindku u fl-interess u ghan-nom tal-Kunsill Lokali tal-Fgura (vide Dok. AD1). Spjega ulterjorment li anke din l-ittra li huwa kien kiteb fil-hmistax ta’ Awwissu 2001 huwa kien kitibha in rispost ta’ ittra ohra precidenti li kien kiteb il-konvenut Lombardo nhar is-7 ta’ Awwissu 2001(vide Dok. AD2). Huwa pero ccara ix-xhieda tieghu u qal li hassu malafamat bil-kontenut tal-ittra li hija esebita fl-atti u markata bhala Dok. AD1.

Jispjega illi l-kelma *‘jqarraq*’ uzata fil-konfront tieghu fil-fehma tieghu hija difamatorja u dan billi tfisser li huwa bhala Sindku tal-Fgura qed jattribwixxi fatti ta’ qerq kontra c-cittadini tal-Fgura. Jghid illi huwa qal illi ma kien hemm ebda intoppi bejn il-Kunsill tal-Fgura u d-Dipartiment tat-Toroq kif jirri\ulta mid-dokumenti AD3 u AD4 esebiti fl-atti a fol.23 et seq. u dan ghaliex minn ezami ta’ dawn l-ittri jirrisulta li kuntrarjament ghal dak li ntqal, kien hemm ftehim bejn il-Kunsill u id-Dipartiment tal-Toroq fuq ix-xoghol li kien ghaddej.

Illi min jaqra l-ittra fuq imsemmija li fil-fehma tieghu hija malafamanti jifhem illi l-Kunsill kappriccosament ma ridx jiftiehem mad-Dipartiment tat-Toroq fuq ix-xoghlijiet li kellhom isiru. Hemm ukoll parti ohra tal-itta u cioe it-tielet paragrafu taghha fejn din taghti x’jifhem illi S-sindku ghamel xi haga minn wara dar il-kunsilliera l-ohra meta dan ma kienx minnu ghaliex kollox sar bl-approvazzjoni tal-Kunsill. Jghid ukoll illi fil-fatt l-konvenut Mark Lombardo kunsillier fl-istess Kunsill qatt ma pprezenta xi mozzjoni ta’ sfiducja fih.

Fil-paragrafu erbgha ta’ l-istess ittra hemm referenza ohra ghal kelma ‘*qerq’* dan ghaliex zgur ma tirriflettix dak li kien qal fl-ittra tieghu tal-15 ta’ Awwissu 2001. Huwa esebixxa ukoll dokument li gie markat bhala Dok. AD5 li hija ittra miktuba mill-Perit Demicoli li dwarha hemm referenza fl-ittra in kwistjoni. Huwa hass ruhu ingurjat ukoll bil-kliem hemm imnizzel fis-sens *“illi hemm indikat illi hemm allegazzjoni illi xi hadd justify ippretenda d-dritt li jimponi d-decizjonijiet li jmorru kontra r-rieda tal-poplu*”. Ghid illi huwa qatt ma ircieva xi korrispondenza minn xi hadd li implikalu li huwa ma riedx jimplimenta r-rieda tal-poplu.

Jilmenta ukoll mis-sentenza, "*is-sur Degiovanni mhux biss webbes rasu kontra l-awtoritajiet tar-residenzi u tan-negozjati, izda qed ifixkel anke ix-xoghol li hemm mehtieg fi Triq Hompesch*." F'dan ir-rigward huwa esebixxa ittra mibghuta lilu bhala Sindku mid-dirigenti tal-GRTU datata 10 ta' Settembru 2001 (Dok AD6) fejn l-istess GRTU ammettiet mieghu illi kien hemm protesta tal-hwienet li ma kienitx ingabet a konjizzjoni tal-Kunsill. B'hekk ried ifisser illi il-Kunsill ma kienx f'posizjoni li jkun jaf b'xi ilmenti tan-negozjanti. F'nofs l-ittra imbaghad hemm referenza li s-Sindku ma jghamilx konsultazzjoni mal-pubbliku, din ukoll hija defamatorja fil-konfront tieghu 'l ghaliex huwa dejjem agixxa 'n rappresentanza tal-Kunsill. Huwa esebixxa Public Consultation Paper li kien ghamel mar-residenti tal-Fgura din giet mmarkata bhala Dok. D7. Esebixxa ukoll kwestjonarju li kien intbaghat lil kul resident tal-Fgura li gie markat bhala Dok. AD8, u fuljett li intbaghat lil kul resident tal-Fgura li kien jikkoncerna il-progett tal-Fgura nnifsu u dana sabiex effettivament ir-residenti kollha ikunu jafu bil-progett qabel ma nbdew ix-xoghlijiet dan gie markat bhala Dok. AD9. Esebixxa ukoll dokument iehor li gie markat bhala Dok. AD10 li huwa fuljett iehor mibghut lir-residenti kollha fejn heggighom ighatu l-opinjonijiet taghhom peress illi ma kienx ircieva '*feed back'* minghandhom. Dok. AD11 huwa dokument li jindika li anke fuq affari ta' sahha zamm laqgha ta' konsultazzjoni.

Stqarr illi fl-1 ta' Dicembru 2001 kienet saret laqgha ta' konsultazzjoni mas-settur tan-negozju tal-lokalita tal-Fgura u esebixxa dokument li gie markat bhala Dok. AD12 bhala prova ta' din il-laqgha.

Ikkonferma ukoll illi fl-10 ta' April 2001 kienet saret laqgha tal-lokalita fejn gew mistiedna r-residenti kollha u prezenti ukoll kien hemm l-konvenut Lombardo. F'din l-istess laqgha ma kien hemm l-ebda persuna li opponiet il-proposti tal-Kunsill ghax-xoghol li kien ser isir fi Triq Hompesch. Anke fil-11 ta' Gunju 2001 kienet saret laqgha ohra ghall-ghaqdiet tal-knisja biex ikun hemm konsultazzjoni pubblika anke dwar dan il-progett. Saret ukoll laqgha mal-kusilli tal-iskejjel sabiex il-Kunsill ighamel

enfazi fuq l-impatt li tali progett kien ser ikollu fuq it-tfal ta' l-iskola.

Finalment esebixxa ukoll il-minuti ta' tlett laqghat mizmuma mill-Kunsill nhar is-17, it-18 ta' Mejju 2001 u t-18 ta' Lulju 2001 mad-Dipartiment tat-Toroq fejn kien hemm prezenti diversi entitajiet illi gew imsemmija mill-konvenut Lombardo fl-ittra tieghu. Ma jidhirx illi kien hemm xi entita li opponiet ghax-xoghol li kien ser isir.

Spjega illi dawn id-dokumenti li esebixxa huma kollha dokumenti pubblici u l-imputat Lombardo kellu access liberu ghalihom kemm bhala resident ta' Fgura kif ukoll bhala kunsillier ta' l-istess lokalita.

Jispicca x-xhieda tieghu billi jghid illi huwa dejjem agixxa ghan-nom u fl-interess tal-Kunsill u li l-artikolu imsemmi fil-gurnal li fuqu ghamel din il-kawza jattribwilu fatti defamatorji li mhumiex veri.

In kontro-ezami nhar is-26 ta' Jannar 2003 l-attur ighid illi fil-laqghat tal-minuti ma jirraportawx opinjonijiet personali tal-membri tal-Kunsill jew xi kumment illi jkunu ghamlu izda biss jirraportaw id-decisjonijiet li finalment ikunu ttiehdu mill-kumitat kif ukoll jindikaw il-proceduri li jkunu ttiehdu. Ikkonferma li dak in-nhar tat-12 ta' Gunju 2001 huwa kien ressaq mozzjoni dwar il-progress ta' Triq Hompesch u dan fil-kwalita tieghu ta' Sindku u dan ghamilha sabiex l-Membri tal-Kunsill ikollhom l-opportunita li jghidu jekk humiex favur jew kontra l-fatt li l-Kuntrattur li kien qed ighamel ix-xoghlijiet fi Triq Hompesch Fgura ikompli bix-xoghol minkejja li ma kienx ippresentalhom pjanta tal-progett. F'din il-laqgha l-konvenut Lombardo kien prezenti u ghall-ewwel kien ser iressaq emenda izda wara ftit iddecida l-kontra u baqa' sieket.

Mistoqsi in kontro-ezami fis-seduta tad-9 ta' April 2003 jekk qattx ghamel xi Mandat ta' Inibizzjoni kontra xi dipartiment tal-Gvern jew id-Direttur tat-Toroq, l-attur wiegeb li sal moment li nkitbet l-ittra li dwarha qieghda issir din l-kawza zgur li ma kienx ghamel.

Mistoqsi jekk iltaqax mal-Onorevoli Ministru Censu Galea u kellu xi ighid mieghu nhar l-14 ta' Lulju 2001, l-attur jghid li jiftakar li kien iltaqa' mieghu ghand l-Ambaxxata Franciza u dan kien qallu li l-kunsilli kienu qed idejquh u li kien ser jaqta' xi rjus izda hu ma kellux xi jghid mieghu.

Ikkonferma li l-ittra li dehret fil-gurnal nhar 15 ta' Awwissu 2001 esebita fl-atti a fol.22 kitibha hu fil-kwalita tieghu ta' Sindku u sahaq li ma kellux bzonn l-approvazzjoni tal-Kunsill biex jikteb ittra, ghaliex dan huwa dritt riservat lis-Sindku illi ghandu d-dritt illi jikteb biex imexxi 'l quddiem il-*policies* tal-Kunsill. F'dan l-istadju esebixxa kopja tal-Kodici ta' Etika (Dok. X a fol.58) illi tirreferi ghall-kunsilliera u ghas-Sindku b'mod partikolari ghall-artikoli 6.10, 6.13 u 9.2. Ikkonferma ukoll fuq domanda tal-konvenut li s-sidien tal-hwienet tal-Fgura kienu ghamlu zewg petizzjonijiet dwar dak li xtaqu u fil-fatt fl-atti huwa esebixxa wahda minnhom li hi markata bhala Dok. AD6 a fol.28 pero ighid illi huwa sar jaf b'dik datata 16 ta' Lulju 2001 nhar l-10 ta' Settembru 2001 wara lli kien kiteb l-ittra fil-gurnal.

Ikkonferma li l-Kunsill gie mistieden biex jattendi ghal zewg laqghat ma l-Ufficjali tad-Dipartiment tat-Toroq u mieghu kienu marru erba' kunsilliera ohra. Qal li seta mar wahdu ghal din il-laqgha pero ma dehrlux li kellu jkun hekk izda ghazel lin-nies li haseb li setghu jghinuh.

Mistoqsi jekk ix-xoghlijiet li saru fi Triq Hompesch kienux progett tal-Kunsill jew tal-Gvern ix-xhud wiegeb li l-progett infrastrutturali sar mill-Gvern izda r-responsabilita tat-Traffic Management ghal dan il-progett kien tal-Kunsill. Jghid li pero l-Kunsill kien ilu jghamel rappresentazzjonijiet mal-Gvern sabiex isir dan il-progett ghaliex hu ma kellux flus.

Nhar it-23 ta' Jannar 2003, il-konvenut Mark Lombardo esebixxa l-minuti tal-laqgha tal-Kunsill Lokali tal-Fgura li nzammet fit-12 ta' Gunju 2001 liema dokumenti gew markati Dok ML.

l-Onorevoli Ministru Censu Galea prodott mill-konvenuti fis-seduta tad-19 ta' Frar xehed u qal illu huwa l-Ministru tat-Trasport u Komunikazzjoni u taht dan id-dekasteru hemm kompriza x-xoghlijiet li kellhom isiru fi Triq Hompesch, Fgura, u fil-fatt jispjega li dwar din it-triq kienet inqalghet kontroversja shiha bejn id-Dipartiment tat-Toroq u l-Kunsill Lokali fis-sens dwar min kellu jaghmel ix-xoghlijiet f'din it-triq. Jghid ukoll li sahansitra il-Kunsill lokali anke spicca pprezenta xi Mandat ta' Inibizzjoni l-Qorti biex iwaqfu lid-Dipartiment tat-Toroq milli jesegwixxi x-xoghol pero meta effettivament gew prezentati l-Qorti dawn il-proceduri ma setax ighid. Ikkonferma ukoll li verament kien iltaqa' mal-attur Degiovanni nhar l-14 ta' Lulju u dan kien qallu li seta jwaqqfu milli jghamlu x-xoghlijiet.

Mistoqsi jekk kellux xi laqghat mas-Sinku l-attur, ix-xhud irrisponda li kellu u li kienet laqgha normali bhal dawk il-laqghat li jkollu ma sindki ohra. In-nuqqas ta' qbil li kien hemm f'din il-laqgha kien fis-sens ta' min kellu jesegwixxi x-xogholijiet jekk hux il-Gvern Centrali jew jekk hux il-Kunsill Lokali. Kien biss meta inqalghat din il-kwistjoni li bdew l-intoppi. Spjega ukoll li s-Sindku kien insista mieghu li ghall-laqghat li kien hemm bejn il-Kunsill u id-Dipartiment tat-Toroq, il-Kunsill ikun rappresentat mis-Sindku u s-Segretarju biss. Huwa pero ma accetax din il-proposta ghaliex peress illi l-Kunsill huwa politikament maqsum dehrlu li ikun ahjar li l-Kunsilliera kollha jkunu prezenti. Qal ukoll li seta kien hemm hemm xi dewmien minn meta pprogettaw ix-xoghlijiet sa meta effettivament gew esegwiti.

Nhar l-20 ta' April 2004 Darren Marmara, Sindku tal-Kusill lokali Fgura, pprezenta nota fl-atti ta' din il-kawza fejn assuma l-atti flok Anthony Degiovanni gja sindku tal-Kunsill Lokali Fgura.(fol.77)

Nhar is-16 ta' Gunju 2004 xehdet **il-Perit Audrey Testaferrata De Noto** prodotta mill-konvenuti u spjegat li l-uniku kuntatt li kellha mal-Kunsill Lokali, Fgura kien fil-kariga taghha ta' Perit mad-Dipartiment tat-Toroq u dan ma Anthony Degiovanni bhala Sindku dwar il-progett tat-

triq principali tal-Fgura. Qalet ukoll li kienet taf li d-Dipartiment tat-Toroq ma kienx qed jaqbel mal-progett suggerit mill-Kunsill Lokali anzi kien kontra il-progett suggerit mill-Gvern. Tghid ukoll li l-Kunsill Lokali irnexxilu jottjeni l-hrug ta’ mandat ta’ Inibizzjoni kontra d-Dipartiment tat-Toroq u ghalhekk ix-xoghol kien waqaf.

Spjegat li fil-fehma taghha il-policy tal-Gvern fejn tirrigwarda toroq u cioe li l-qsim ta’ doveri bejn il-Gvern, id-Dipartiment tat-Toroq u l-Kunsill Lokali tirrigwarda fl-ewwel lok il-klassifikazzjoni tat-toroq. It-toroq li huma arterji principali tat-traffiku f’Malta jaqghu dejjem taht l-obbligu ta’ manutenzjoni tad-Dipartiment tat-Toroq senjataament meta dawn l-arterji jkunu jridu jinqalghu mill-pedament u jergghu jigu ffurmati mill-gdid. Toroq Lokali jaqghu taht id-dekasteru tal-Kunsill.

Kkonfermat li Triq Hompesch hi klassifikata bhala Local Council road u allura m’hiex arterja principali. Izda anke f’dan il-kaz pero il-Kunsill ma jistax jaqbad u jimxi wahdu irid dejjem jirreferi ghad-Dipartiment tat-Traffic Management Director ghall-approvazzjoni. Dak iz-zmien pero tghid li kien hemm it-Traffic Control Board li lilu kellhom isiru is-sottomissjonijiet. In-nuqqas ta’ qbil li kien hemm bejn il-Kunsill Lokali u d-Dipartiment tat-Toroq kien limitat **biss** ghal fatt li il-Kunsill ma riedx li parti minn din it-triq tkun *one way.* Fil-fatt tghid li kieku ma sarx il-Mandat ta’ Inibizzjoni d-dipartiment kien jibqa’ ghaddej bil-progett.

Nhar is-16 ta’ Gunju 2004 xehed il-konvenut **Mark Lombardo** minn jeddu u qal illi huwa kien kiteb l-ittra in kwistjoni fil-kapacita tieghu ta’ membru tal-Kunsill Lokali tal-Fgura u dan sabiex jizblokka is-sitwazzjoni sabiex il-progett jinbeda minhabba id-dizgwid u dewmien li kien hemm. Qali li konxju ukoll li l-Kunsill kien ottjena l-hrug ta’ Mandat ta’ Inibizzjoni kontra id-Dipartiment tat-Toroq biex izomm il-bidu tax-xoghol fi Triq Zabbar u li l-mandat lahaq l-ghan tieghu ghaliex ix-xoghol ma inbediex.

In kontro-ezami nhar it-28 ta’ Ottubru 2004 ighid li l-ittra li dehret fil-gurnal fit-23 ta’ Awwissu 2001 (Dok A) inkitbet b’risposta ghall-ittra antecidenti tas-sur Degiovanni datata

15 ta' Awwissu 2001 liema ittra inkitbel qabel il-laqgha li kellu l-kunsill tal-Fgura ghall-liema laqgha huwa kien prezenti. Huwa minnu li f'dik is-seduta is-Sindku kien qal illi kienu ghaddejin xi trattativi mal-Gvern dwar il-progett pero huwa haseb li s-Sindku ma jafx xi tfisser il-kelma trattativi fis-sens li ma kienx qed isir ftehim. Tant li fil-31 ta' Awwissu s-Sindku ghamel Press Conference fejn informa l-pubbliku illi l-ftehim mal-Gvern ma intlahaqx. Dan nonostante x-xoghol inbeda mill-Gvern u kellu jieqaf ghaliex il-Kunsill ottjena il-hrug tal-mandat. Hu huwa ghalhekk li ma jhoss li ghandu b'xi mod jirtira l-ittra li kiteb. Qal li l-Mandat gie prezentat il-Qorti fl-4 ta' Settembru 2001 u x-xoghol waqaf ftit jiem wara.

F'dan l-istadju x-xhud gie muri id-dokument markat Dok. KL1 (li huwa l-minuti tal-laqgha tal-Kunsill tal-21 ta' Awwissu 2001) fejn hemm imnizzel li "*Is-Sindku informa il-Kunsill li l-Ministru illum kien irrapurtat li qal li kienu ghaddejjin diskussjonijiet mal-Kunsill Lokali Fgura"* huwa ighid li kienet l-ewwel darba li ra dak id-dokument.

Il-Kusill lokali Fgura esebixxa seduta stante nhar it-28 ta' Ottubru 2004 numru ta' dokumenti ohra apparti id-dokument KL1 fuq imsemmi, kopja ta' estratt tal-gurnal '*The Times'* datat 22 ta' Awwissu 2001 li gie markat Dok KL2, kopja ta' estratt tal-gurnal '*In- Nazzjon Taghna'* datat 22 ta' Awwissu 2001 li gie markat Dok. KL3, ittra legali indirizzata lill-Assitent Registratur tal-Qorti datata 18 ta' Gunju 2004 li giet markata Dok. KL4, ittra mibghuta lil konsulent legali tal-attur mill-Assistant Registratur tal-Qorti datata 2 ta' Lulju 2004 flimkien ma kopja tal-Mandat ta' Inibizzjoni u tad-digriet tal-Qorti data 17 ta' Settembru 2001 li gew markati bhala Dok. KL5.

Il-Qorti rat in-nota ta' referenzi tal-konvenuti pprezentata fir-registru ta din il-Qorti nhar 7 ta' Far 2005, kif ukoll dik prezentata nhar 22 ta' Frar 2005 mill-attur.

Illi nhar il-5 ta' April 2005, l-konvenut ipprezenta nota ta' referenza ulterjuri flimkien ma sentenza moghtija mill-Qorti tal-Magistrati (Malta) datata 28 ta' Frar 2005 fl-ismijiet **Agricultural Co-Operative Limited vs Peter Axisa**

sabiex isostni l-fehma tieghu li persuna guridika ma tistghax tagixxi bhala attrici f'libell bhal fil-kaz in desamina.

Illi nhar il- 5 ta' Mejju 2005, l-attur permezz ta' rikors talab is-sospensjoni tal-prolazzjoni tas-sentenza in kwistjoni u talab lil din il-Qorti tiehu konjizzjoni ta erba' sentenzi li esebixxa flimkien mar-rikors tieghu li gew markati bhala dokumenti FGR1 ,FGR2, FGR3 U EB.

Illi nhar il-25 ta' Ottubru 2005, l-attur nomine pprezenta rikors fejn rega' talab is-sospensjoni tal-prolazzjoni tas-sentenza u dan sabiex il-Qorti tiehu konjizzjoni tas-sentenza mghotija mill-Qorti Kostituzzjonali nhar is-7 ta' Ottubru 2005 fl-ismijiet **Mark Lombardo et vs Kunsill Lokali tal-Fgura et** fejn kienet irrispingiet it-talbiet tal-atturi. Illi l-konvenut b'rispota tieghu kien oppona ghal tali talba ghaliex stqarr li l-provi kienu kollha migbura u li ghalhekk ma kienx permess li f'dan l-istadju jigu esebiti aktar provi.

Illi b'digriet ta' din il-Qorti tad-9 ta' Marzu 2006 diversament preseduta din il-Qorti ddikjarat li n-noti tal-kontendenti f'dan ir-rigward ghandhom jibqghu jifformaw parti mill-atti processwali u ddiferiet il-kawza odjerna ghas-sentenza.

Illi nhar il-25 ta' April 2007 dehru l-partijiet u ghamlu l-ahhar sottomissjonijiet dwar il-fatti quddiem din il-Qorti kif preseduta stante li l-kawza odjerna giet assenjata lilha nhar l-1 ta' Frar 2007 meta din il-kawza kienet diga giet imhollija ghas-sentenza.

Ikkunsidrat.

Illi l-principju applikabbli f'materja ta' libelli gew stabbiliti f'diversi sentenzi nostrana fosthom "**Martin Hili vs Felix Agius** (citaz. Numru 1767/97RCP PA 3 ta' Dicembru 1998), "**Ernest Tonna vs Felix Agius" (**Citaz. Numru 1755/97RCP PA 21 ta' April 1999) u "**Onor. Joseph Debono Grech v Joseph Zahra" (**Citaz. Numru 1739/98RCP PA l-1 ta' Lulju 1999), u **"Rev. Joseph Borg vs Felix Agius"(**Citaz. Numru 1840/97RCP PA 14

ta’Ottubru 1999) u ukoll **“Adrian Gardner vs Joe Mifsud”** tas-17 ta’ Frar 2000 (Citaz. Numru 34/98RCP) fejn gew indikati l-binarji li ghandhom jigu segwiti skond il-gurisprudenza nostrali anke fid-dawl tal-Kostituzzjoni ta’ Malta u liberta’ ta’ espresjoni u tal-Konvenzjoni Ewropea tal-Bniedem fejn bl-Att XIV tal-1987, illum Kap.319.

Illi fost il-principji illum stabbiliti jinghad illi l-iktar wiehed mill-importanti huwa l-bilanc li jrid jinzamm bejn “*il-bzonn li s-socjeta demokratika jithalla spazju sufficjenti ghall-liberta li wiehed jikkritika u li jsemmi l-opinjoni u l-gudizzju tieghu, mal-bzonn l-iehor, xejn anqas mehtieg, tad-difiza tar-reputazzjoni, l-unur, l-isem tajjeb, li kull persuna f’socjeta demokratika ghandu kull dritt li jgawdi.”(“**Vincent Borg vs Victor Camilleri et”***** AC 15 ta’ Novembru 1994 – LXXVIII.II.I.372).

Illi huwa ghalhekk car li daqs kemm hija mehtiega l-liberta’ tal-espressjoni, hekk ukoll hija essenzjali u huwa ukoll dritt inalljenabbli, li wiehed jipprotegi il-fama tieghu, bil-mezzi legali kollha disponibbli.

Illi kulhadd huwa liberu sabiex jaghti l-opinjoni tieghu u anke jaghti gudizzju tieghu, pero tali espressjoni ma ghandha qatt twassal sabiex jigu attribwiti atti lil xi persuna, b’mod li jattakkaw ir-reputazzjoni tal-istess u l-fama tieghu, meta tali atti lanqas ikunu veri.

In efetti fis-sentenza “**Onor. Charles Buhagiar vs Ray Bugeja”**(PA, N.A 19 ta’ Jannar 1996) li:-

“*Il-linja mediana fejn proprio d-dritt ta’ espressjoni libera taccedi dak ragonevoli u ghandha tigi punita, ghax issir minflok ksur tad-drittijiet ta’ haddiehor, huwa proprio….. fejn l-espressjoni tigi bbazata fuq fatti skoretti.”*

Illi f’dan il-kuntest id-differenza bejn ‘allegazzjoni ta’ fatt’ u *‘comment’* hija wahda illum stabbilita fil-gurisprudenza taghna.

“*F’materja ta’ ingurja bl-istampa ghandha ssir distinzjoni fejn ‘alleation of fact’ u dak li huwa ‘fair comment’. Biex*

tirnexxi d-difiza tal-verita tal-konvicju, il-fatt ghandu jigi ppruvat. Il-'comment' biex ikun gustifikat irid ikun 'fair and bona fide,' u ma jistax jkun veru." **(Reginald Miller vs Harold Scory** – XXXVI.IV.843**).**

Illi ghalhekk ma tistax tirnexxi l-eccezzjoni tal-'fair comment', "*jekk ma jigux ppruvati sodisfacentement, il-fatti addebitati lil kwerelant, u ma tistax tirnexxi d-difiza tal-'justification' u jekk il-fatti ma jkunux veri, lanqas jista' jkun hemm 'fair comment' ("**Anglu Camilleri vs Anthony Zammit"** Vol XI.IV.1195; **"Dr. Joseph M. Ciappara vs Joseph Zammit"** PA. JSP 929/90 3 ta' Ottubru 1991.)*

Illi sabiex isir dan l-ezami wiehed irid jiehu l-kliem fis-sens normali w ordinarju taghhom, u dan ifisser "*in the meaning which reasonable or ordinary men of ordinary intelligence of world affairs, would be likely to understand them",* dan jista' jinkludi '*any implication or inference which a reasonable reader would guided not by any special but only general knowledge and not fettered by any strict legal rules of construction would draw from the word.' "(J**ones vs Skelton"**(1963) W.L.R. pg 1371 PC).*

Illi fil-fatt ricentement inghad ukoll li anke jekk l-allegazzjoni ma tkunx giet espressament miktuba, izda mil-assjem tal-artkolu johrog car x'ikun qed jigi manifestament implikat hemm kawza ta' libel, jekk tali allegazzjoni ma jigux ippruvati. (**"Onor. Dr. Joseph Fenech vs Evarist Bartolo nominee"** A.C 8 ta' Gunju 1999**).**

Illi dan jista' jsir ukoll permezz ta' 'innuendo' li fil-kawza **"G.Strickland vs Goffredo Chretien"** (A.C. 12 ta' Frar 1937, XXIX.I.859) giet imfisra hekk:-
"Il-kelma 'innuendo' tfisser is-sens li l-persuna ingurjata tirrevoka mill-kitba inkriminata u lli hija li tigi milqugh mill-guidikant".

Fil-kawza "**l-Pulizija vs Joseph Olivieru Munroe" (**XXXIII.IV.824) jinghad illi:-

"*F'materja ta' ingurja permezz ta' l-istampa l-ingurja tista' tirrizulta permezz ta' 'innuendo'. L-'innuendo' jista jkun ta' zewg xorta jiggifieri:*
a. dak li permezz tieghu tigi identifikata l-persuna li ma tkunx issemiet b'isimha, u
b. dak li permezz tieghu jigi stabbilit is-sens tal-kliem ritenut ingurjuz mill-persuna li tippretendi li giet ingurjata."

Illi in oltre sabiex wiehed jasal biex jaghmel dan l-ezami jekk artikolu huwiex libelluz jew le wiehed "*ghandu jhares mhux biss il-bran denunzjat, imma l-artikolu kollu kemm hu li jikkontjeni tali bran. U f'din il-materja hu elementari li wiehed jikkonsidra mhux dak li setgha talvolta kellu f'rasu min kiteb l-artikolu, imma dak li fil-fatt kiteb, ghaliex dak li jaqra l-qarrej.* ***"Domenic Mintoff vs Thomas Hedley et"*** *PA 28 ta' Novembru 1953).*

Ikkunsidrat.

Illi il-konvenuti eccepew bhala l-ewwel eccezzjoni taghhom li ma hemm xejn libelluz limitatament fil-konfront tal-Kunsill Lokali Fgura. Illi l-Qortri trid tezamina l-fatti kif prodotti mill-artijiet fid-dawl tal-ennuncjazzjonijiet maghmula aktar 'l fuq sabiex tara jekk l-attur is-Sidku ghan-nom tal-Kunsill Lokali giex malafamat bil-kitba tal-konvenut Mark Lomabrdo kif publikata mill-editur John Zammit.

Illil-fatti li taw lok ghall-procedura odjerna jsitghu jigu sintetikament kompilati bil-mod segwenti:-

1. Illi l-atturi hassewhom illibellati u mmalafamati wara li fit-23 ta' Awwissu 2001 il-gurnal ta' kuljum "In-Nazzjon Tghna" ippublika ittra intitolata "Ix-Xoghol fi Triq Hompesch fil-Fgura".

2. Illi ma hux kontestat li l-editur registrat ta'dan il-gurnal fil-perijodu in dizamina kien il-konvenut John Zammit.

3. Illi l-ittra in dizamina giet iffirmata mill-konvenut Mark Lombardo.

Illi in sintesi l-ittra in dizamina tippatrocina s-segwenti tezi:-

I. Illi l-ittra nkitbet biex tikkoregi xi impressjonijiet zbaljati li setghu dehru f'artikolu precedenti datat 15 ta,' Awwissu 2001 rigwardanti allegat intoppi bejn il-Kunsill Lokali tal-Fgura u d-Dipartiment tat-Toroq.

2. Illi l-attur ta' din l-ittra ried isostni u jiccara il-fatt li l-intoppi li kienu jezistu f'dak iz-zmien dwar ix-xoghlijiet fit-triq de quo kienu jezistu biss bejn in-nuqqas ta rispett li kellu is-Sindku mal-kunsilliera li ma kienx javzhom b'dak li kien ghaddej.

3. L-awtur sostna li l-Kunsill ircieva ittra datata minghand Id-Direttur tad-Dipartiment tat-Toroq fejn kien talab li jibda bix-xoghlijiet fl-ewwel parti tat-Triq Hompesch fl-ahhar ta Awwissu u s-Sindku kien fl-1 ta' Awwissu kien irrispondih li "Il-Kunsill mhuwiex f'posizjoni li japprova li jibdew ix-xoghlijiet".

4. L-awtur zied ighid li din l-ittra intbaghtet minn waa dahar il-Kunsilliera u dan ghal darb ohra kif gara f'kazijiet ohra naqas li jiddiskuti jew ikkonsulta mal-Kunsilliera.

5. Jinghad ukoll li fl-ittra tieghu s-Sindku qal: '*li ma jirrizultalux jekk it-Traffic Control Board jew il-GRTU accetawx il-proposti tal-Kunsill.'*

6. L-awtur iheggeg il-qarrejja jaqraw l-ittra li kien baghat il-Perit Demicoli fejn stqar: '*li wara konsultazzjoni li saret ma dawn l-entitajiet kien jidher ovvju li ma kienx hemm gustifikazzjoni valida bizzejjed biex tintlaqa' l-proposta tal-Kunsill.*

7. Allegatament jinghad mill-istess awtur, li fl-ittra tal-attur Degiovanni huwa qal: '*li l-prijorita tal-Kunsilliera ghandha tkun il-kwalita tal-hajja, is-sahha u s-sigurta tar-residenti. Spjega li ftit ta' zmien qabel il-Kunsill pprezenta*

stharrig dwar il-problema ta' l-azzma minhabba l-kwalita tal-arja li hemm il-Fgura u fost l-affarijiet li hemm immnizla f'dan l-istharrig hemm it-tniggis tat-traffiku li jghaddi mill-qalba tal-Fgura' u li ghalhekk talab lidan ir-rapport ma jigix injorat u mitfuh taht it-tapit. Imbaghad ighid:*' li hekk kien qed ighamel is-Sindku l-istess u cioe li bid-decisjoni tieghu li t-triq issir 'one way' huwa ikun qieghed iferrrex il-problema tat-tniggis tal-arja milli ikun hemm aktar traffiku minn toroq sekondarji.'*

8. Fl-ittra imsemmija l-awtur ighid li: *'Is-Sindku naqas li jirreferi ghall-fatt li m'ghamilx konsultazzjoni mal-Pubbliku u ……li kellu interess partiggjan.'*

9. Allega li d-decisjonijiet li jiehu s-Sidku imorru kontra r-rieda tal-poplu u ghalhekk f'dan ir-rigward is-Sindku kien differenti minnu.

10. Jikkonkludi billi ighid li s-Sindku '*mhux biss qed iwebbes rasu kontra r-rieda tal-awtoritajiet, tar-residenti u tan-negozjanti, izda qed ifixkel milli jibda x-xoghol tant mehtieg fi triq Hompesch'.*

11. Huwa sahansitra anke talab lill-Onorevoli Ministru tat-Toroq Censu Galea, u lill-Onorevoli Ministru tal-Kunsilli Lokali u Gustizzja Dr. Austin Gatt biex jintervjenu f'din il-kwistjoni sabiex ix-xoghol fi Triq Hompesch jinbeda.

Ikkunsidrat:

Illi l-konvenut Lombardo jikkonferma li l-ittra in kwistjoni verament giet miktuba minnu u dana fil-kapacita tieghu personali kif ukoll fil-kapacita tieghu ta' kunsillier u dan ghaliex kien jaf li kien hemm hafna dizgwid ghaddej u cioe li l-progett li kellu jibda fl-ewwel ginghat ta' Settembru kien qed jigi imfixkel u ghalhekk hass li kellu jikteb l-ittra sabiex jizblokka s-sitwazzjoni bil-ghan li l-progett jinbeda. Fix-xhieda principali tieghu jghid ukoll li kien jaf li kien gie prezentat Mandat ta'Inibizzjoni sabiex ix-xoghol ma jinbediex izda fit-tieni xhieda tieghu kkorega ruhu u qal li l-

mandat ma kienxgie prezentat. Huwa fl-ebda hin ma jipprova jiggustifika l-kontenut ta'l-ittra.

Jinghad u kollli l-konvenut John Zammit ma xehdx f'dawn il-proceduri.

Illi in sostern tat-tezi tal-konvnueti l-ittra in kwistjoni ma hiex libelluza fil-konfront tal-Kusill Lokali u fit-tieni lok tammonta ghall-'fair comment' dwar fatti sostanzjalment korretti fir-rigward il-mertu.

Illi minn ezami ta' l-ittra jirrizulta li l-attur hass ruhu malafamat u libellat fuq is-segwenti punti.

1. Li jigi akkuzat li qed iqarraq u jganna il-poplu tal-Fgura ghaliex l-awtur sostna li ma hemm l-ebda intopp sabiex jibda il-progett tat-Triq Hompesch.

2. Li s-Sindku jikteb l-ittri minn wara dar il-Kunsilliera u ghalhekk jonqos li jiddiskuti jew jikkonsulta maghhom.

3. Li s-Sindku ma irrizultalux li T-traffic Board u l-GRTU kienu approvaw il-proposti tal-Kunsill meta din l-informazzjoni kienet tohrog minn ittra li allegatament ircieva minghand il-Perit Demicoli.

4. Li s-sindku qed jinjora is-sahha tar-residenti ghaliex mhux qed jaghti kaz ta' kif ser tiiu sinjalatait-triq billi b'dak propost qed iferrex il-problema tat-tniggis ta' l-arja.

5. Li s-Sindku ma jghamilx konsultzzjoni mal-pubbliku.

6. Li s-Sindku jwebbes rasu kontra l-awtoritajiet, r-residenti u n-negozjanti.

Il-Qorti ghalhekk fliet id-dokumenti esebiti fl-atti. Jirrizulta bic-car mid-diversi xhieda li xehdu li kien hemm hafna intoppi u mhux ftit ta' kif u min kellu jsewwi t-Triq Hompesch jekk kienx il-Gvern Centrali jew il-Kunsill. Dan il-fatt huwa anke konfermat mid-Direttur tat-Toroq. Jirrizulta ukoll li is-Sindku u s-Segretarju tal-Kunsill kellhom diversi laqghat fosthom anke mal-Onorevoli

Ministru tat-toroq. Illi ghalhekk il-frazi li juza l-awtur fil-kitba tieghu li s-Sindku jipprova jqarraq bir-residenti tal-Fgura billi igieghel lir-residenti jemnu li kien s-Sindku li qed jikkreja intopp biex ix-xoghol ma jinbediex huwa totalment inveritier kif jirrzulta minn ezami tad-Dok. AD3 li jindika li kien hemm kooperazzjoni minn naha tas-Sindku sabiex ix-xoghol isir. L-awur ta' din il-kitba huwa kunsillier ta' l-istess Kunsill u suppost ikun qed isegwi dak li jkun ghadej u ghalhekk dak il-kumment li s-Sindku qed iqarraq huwa ingust u zgur li m'ghandux jintuza fit-test li intuza biex igieghel lir-resienti tal-Fgura li suppost ghandhom ikollhom kull rispett lejn is-Sindku taghhom jemnu li s-Sindku mhux qed juri urgulija maghha. Anke mis-semplici qari tal-minuti tal-laqghat esebiti jirrizulta bic-car li kien hemm diversi problemi mhux attribwiti lis-Sindku u li s-Sindku kien qed jghamel hiltu biex jirranga il-problema li kien hemm.

In oltre l-attur jghid fix-xhieda tieghu li ma gie kontest minn l-ebda kunsillier iehor il-fatt li huwa dejjem hadem flimkien mal-kunsilliera l-ohra u bl-approvazzjoni taghhom tant li hadd qatt ma pprezenta xi mozzjoni ta' sfiduzja fil-konfront tieghu.

Rigward l-allegazzjoni ta' Lombardo li ighid li s-Sindku kien ircieva protesti minghand negozjanti u nies ohra u hu ma tax kazhom hija ghal kollox inveritjera ghaliex mill-provi prodotti huwa qatt ma kien ircieva xi petizzjoni jew protest minghand xi terz, individwu resident jew negozjant mill-Fgura. F'dan ir-rigward s-Sindku esebixxa ukoll ittra markata Dok AD6 miktuba minn rappresentant tal-GRTU fejn hemm imnizzel li kien hemm xi protesta tal-hwienet pero li l-GRTU naqas li jinforma is-sindku dwarha nonostante li kellha intensjoni li tghaddihielu 'by hand'. Ghal dan in-nuqqas zgur li ma jsitax jehel is-Sindku.

Is-Sindku jghid ukoll fix-xhieda tieghu li huwa dejjem kkonsulta mal-Pubbliku fuq diversi affarijiet u fil-fatt esebixxa Public Consultation Reports Dok. AD6 u Dok.AD7 li l-kunsill kien ghamel mar-residenti tal-Fgura u l-Kunsill kien ibbaza r-rapport tieghu proprju a bazi ta' dawn ir-rapporti. Dok AD8, Dok AD9, Dok. AD10 , AD11,

AD12 u AD13 huma dokumenti ohra li jindikaw r-relazzjoni tieghu mal-pubbliku.

Illi ghalhekk in vista tas-suespost jirrizulta bic-car li l-konvenuti riedu tabilhaqq ihamgu il-gieh u reputazzjoni li kellu s-Sindku billi jimmalamafawh u jattribwulu fatti li ma kienux veri. Huwa veru li l-iskop pacifiku ewlieni ta' gazetta hu li tippublika informazzjoni u idejat fuq materja ta' interess pubbliku pero dan ma jistax isir billi jinkiteb informazzjoni li tigi manipulata biex timmolesta dak li jkun kif gara f'dan il-kaz.

Illi jirrizulta mill-atti li l-konvenut Mark Lombardo kellu kull opportunita li jara d-dokumenti esebiti fl-atti minnfejn jirrizulta li dak li qal kien malafamanti u li jgidbu l-konkluzjoni u kummenti malinni li huwa ghadda fil-kitba tieghu. Illi jinghad ukoll li anke fil-mori tal-provi dawn il-fatti inveritieri kif rapportati mill-konvenut Zammit fil-harga tal-gazetta tieghu irrizultaw kristallin li kienu foloz izda dan minkejja li ma gewx kontradetti minnu jew minn xi rapprezentant tieghu l-konvenuti insistew b'din il-procedura li damet ghaddejja sebgha snin shah u sfortunatament.

Illi fir-rigward l-eccezzjoni tal-konvenuti li ma mmalafamwx il-Kunsill Lokali, l-Qorti tiddikjara li l-attakk li sar sar mill-konvenuti fuq il-personalita tas-Sindku fil-qadi ta' dmirijietu qua Sindku u ghalhekk jekk is-Sindku ikun naqas ikun definittavement naqas fil-konfront tal-Kunsill u sussegwentement fil-konfront tal-pubbliku li jkun elegih u ghalhekk tali eccezzjoni qieghda tigi michuda. Dwar l-eccezzjoni l-ohra u cioe li dak li rapportat jammonta ghal-'fair comment', il-Qorti tirrileva fid-dawl ta' dak li gie rilevat aktar 'l fuq li l-fatti kif rtaportati huma ghal kollox inveritjeri u ghalhekk ma jistghu qatt jammontaw ghal-'fair comment' u konsegwentenement iz-zewg eccezzjonijiet qieghdin jigu michuda.

GHALDAQSTANT din il-Qorti taqta' u tiddecidi li hi sodisfatta li l-attur Sindku pprova l-kaz tieghu skond il-ligi u tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenuti fil-konfront tieghu.

Tiddikjara għalhekk li l-artikolu li deher fil-ħarġa tal-gazetta "In-Nazzjon Tagħna" nhar it-23 ta' Awwissu 2001 imsejjaħ "Ix-xogħol fi Triq Hompesch il-Fgura" huwa malafamanti u libelluż fil-konfront tal-attur u tikkundanna lill-konvenut Mark Lombardo iħallas lill-attur is-somma ta' LM2,500 bħala danni u lill-konvenut John Zammit iħallas s-somma ta' LM500.

L-ispejjeż ta' din il-kawża jitħallsu in kwantu għal ħamsa minn kull sitta mill-konvenut Mark Lombardo, u in kwantu għar-rimanenti wieħed minn sitta mill-konvenut John Zammit.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------